

ASOCIAȚIONISMUL MESERIAȘILOR ROMÂNI DIN BUCOVINA INTERBELICĂ: ÎNTRE CREUZETUL PROFESIONAL ȘI SOLIDARITATEA NAȚIONALĂ

*

ROMANIAN ASSOCIATIONISM AMONG CRAFTSMEN IN INTERWAR BUKOVINA BETWEEN PROFESSIONAL SOLIDARITY AND NATIONAL AFFIRMATION

*

L'ASSOCIATIONALISME DES ARTISANS ROUMAINS EN BUCOVINE PENDANT L'ENTRE-DEUX-GUERRES ENTRE SOLIDARITÉ PROFESSIONNELLE ET AFFIRMATION NATIONALE

drd. Mariana RUSU (TODERAȘ)¹

Rezumat: *Articolul analizează rolul societăților de meseriași români din Bucovina interbelică, cu accent pe activitatea Societății Meseriașilor Români din Cernăuți - una dintre cele mai reprezentative organizații profesionale și culturale ale epocii. Pe baza surselor arhivistice și a presei vremii, studiul reconstituie principalele direcții de acțiune ale societății: sprijinul profesional, instruirea tinerilor ucenici, inițiativele economice, activitatea culturală și filantropică. Se evidențiază modul în care asociaționismul meseriașilor a contribuit la afirmarea unei clase de mijloc românești și la consolidarea identității naționale într-un context multiethnic și dinamic.*

Cuvinte-cheie: Bucovina, perioada interbelică, meseriași români, asociaționism, identitate națională.

*

Summary: *The article examines the role of Romanian craftsmen's associations in interwar Bukovina, focusing on the activity of the Romanian Craftsmen's Society of Chernivtsi -one of the most representative professional and cultural organizations of the period. Based on archival documents and contemporary press sources, the study outlines the society's main fields of action: professional support, apprenticeship training, economic initiatives, and cultural or philanthropic work. It highlights how craftsmen's associationism contributed to shaping a Romanian middle class and strengthening national identity within a multi-ethnic and socially dynamic environment.*

Keywords: Interwar Bukovina, Romanian craftsmen, associationism, national identity.

Résumé: *L'article analyse le rôle des sociétés d'artisans roumains en Bucovine durant l'entre-deux-guerres, en se concentrant sur l'activité de la Société des Artisans Roumains de Cernăuți, l'une des organisations professionnelles et culturelles les plus représentatives de l'époque. À partir de sources d'archives et de la presse contemporaine, l'étude met en évidence les principales orientations de l'action de la société: soutien professionnel, formation des apprentis, initiatives économiques, activités*

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Facultatea de Istorie, Geografie și Științe Sociale, Studii doctorale. Domeniul Istorie. Email: rusu.mariana@outlook.com.

culturelles et philanthropiques. Elle montre comment l'associationnalisme des artisans a contribué à la formation d'une classe moyenne roumaine et à l'affirmation de l'identité nationale dans un contexte multiethnique et en mutation.

Mots-clés: Bucovine de l'entre-deux-guerres, artisans roumains, associationnalisme, identité nationale.

*

Introducere

În perioada interbelică, viața asociativă din Bucovina a cunoscut o dezvoltare deosebită, ilustrată printr-o densă rețea de societăți culturale, academice, profesionale și filantropice, implicate activ în promovarea educației, culturii și a interesului comunitar². Între aceste forme de organizare, societățile de meseriași au ocupat un loc aparte, reprezentând inițiativele micilor întreprinzători urbani care urmăreau modernizarea practicii meșteșugărești și protejarea intereselor economice ale românilor. Însă, aceste asociații și-au depășit menirea strict profesională, asumând și o componentă educativă și civică orientată spre formarea unei elite muncitorești conștiente de rolul său social. Este de remarcat că această dimensiune educativă depășea adesea sfera practică, apropiindu-se de un ideal moral și național pronunțat.

Prin activități de instruire, prin internate, biblioteci, cursuri și prin colaborarea constantă cu intelectualitatea locală, ele au contribuit la articularea unei infrastructuri de emancipare socială și culturală, integrată organic în dinamica vieții publice bucovinene.

Astfel, asocierea meseriașilor români nu poate fi privită izolat, ci trebuie înțeleasă ca parte integrantă a întregului peisaj asociativ al Bucovinei interbelice, în care inițiativa profesională și spiritul civic converg spre afirmarea unei identități colective moderne. Pe acest fundal, *Reuniunea Meseriașilor Români din Cernăuți* își găsește locul firesc, ilustrând contribuția unei categorii adesea marginalizate la construcția morală și materială a provinciei, pentru că, așa cum remarca dr. Aurel Morariu, „E bine să se știe că și meseriașii români își au partea lor în această istorie a culturii morale și materiale bucovinene”³.

După Marea Unire, Bucovina a traversat o perioadă de transformări, marcate de integrarea administrativă în statul român și de adaptarea vechilor forme de organizare la noile realități naționale. Pe acest fond, tradiția bogată a vieții asociative românești din epoca habsburgică a fost continuată și diversificată prin apariția unor noi asociații, care au suplinit adesea lipsa unor instituții publice specializate⁴.

² Mariana Rusu (Toderaș), *Asociaționismul românesc din Bucovina interbelică: dinamici, specific regional și implicare socio-culturală*, în „Dialogica”, Revistă de studii culturale și literatură, 2025, nr. 2, p. 102.

³ Aurel Morariu, *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932*, Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 7.

⁴ Mariana Rusu (Toderaș), *op. cit.*, pag. 102.

Amplificarea fenomenului asociativ s-a produs odată cu integrarea Bucovinei în spațiul legislativ și administrativ românesc. Constituția din 1923 a garantat explicit libertatea de asociere a cetățenilor (art. 29)⁵, iar Legea nr. 21/1924 asupra persoanelor juridice (așa-numita Lege Mârzescu) a uniformizat cadrul juridic al asociațiilor pe întreg teritoriul României Mari, impunând reorganizarea și reînregistrarea tuturor societăților preexistente, inclusiv a celor bucovinene înființate sub administrația austriacă⁶.

În lumina acestor fapte, asociațiile românești din Bucovina au cunoscut între anii 1925–1935 o amplă diversificare, perioadă pe care o considerăm momentul de maximă expansiune a vieții asociative interbelice, atât din punct de vedere numeric, cât și teritorial și funcțional. Această efervescență nu a fost doar expresia entuziasmului postunionist, dar și o reacție pragmatică la nevoile unei comunități aflate în proces de reorganizare, care își căuta repere instituționale și culturale într-un cadru politic nou. Printre preocupările constante ale acestor societăți se numărau înființarea de case naționale, biblioteci, cursuri de alfabetizare și organizarea de conferințe, șezători sau spectacole menite să întărească solidaritatea socială și conștiința națională, dar și să ofere soluții la problemele sociale ale comunității.

Pornind de la aceste premise generale, ne propunem să prezentăm activitatea *Societății Meseriașilor Români din Cernăuți*, deoarece considerăm că aceasta exemplifică cel mai bine simbioza dintre preocupările educative și profesionale ale meseriașilor români și efortul de consolidare și perpetuare a identității naționale într-un spațiu multietnic și dinamic. Societatea din Cernăuți s-a remarcat prin constanța inițiativelor și prin efortul de a adapta scopurile educative și profesionale la realitățile economice și sociale ale mediului bucovinean interbelic.

Trebuie menționat că *Societatea Meseriașilor din Cernăuți* nu a fost singura de acest fel. În Suceava, Rădăuți, Câmpulung au existat inițiative similare. De exemplu, în statistica societăților culturale pentru anul statutar 1935-1936, realizată de Constantin Loghin, este menționată activitatea *Societății Meseriașilor Români din Câmpulung Moldovenesc*. Aceasta a fost întemeiată la 26 ianuarie 1908 de către I. Ștefureac și Ion Pășlea, ambii profesori la Liceul Industrial din Câmpulung. Din punct de vedere material, societatea dispunea de o parcelă de pământ situată în centrul orașului, de aproximativ 80.000 lei numerar, precum și de un local propriu⁷. În plan cultural, activitatea sa s-a concretizat în șezători literare și mai multe conferințe publice prin care se urmărea educarea profesională și morală a membrilor. În jurul societății principale a luat ființă și o organizație complementară, „Înfrățirea”, cu caracter de ajutor reciproc, destinată sprijinirii membrilor în caz de deces⁸.

⁵ Constituția României din 1923, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 282/29 martie 1923.

⁶ Legea nr. 21 din 6 februarie 1924 pentru persoanele juridice (Asociații și Fundații), publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 27, 6 februarie 1924.

⁷ *Societăți culturale române din Bucovina*, în „Raportul general pentru anul 1936 al Societății pentru cultură și literatură română în Bucovina”, Cernăuți, Tipografia „Mitropolitului Silvestru”, 1936, p. 102.

⁸ *Ibidem*.

De asemenea, în Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți am identificat o corespondență emisă de *Societatea Centrală a Meseriașilor din Bucovina (Centrala Cernăuți)*⁹, transmisă către Ministerul de Interne din București la data de 20 februarie 1934¹⁰. În cuprinsul adresei, conducerea societății anunța întreținerea unui Cămin pentru membrii săraci, fondat „din resurse proprii”, dar confruntat cu lipsuri materiale.

Prin urmare, se solicita aprobarea Ministerului pentru „emiterea și distribuirea a 1000 mărci a câte 2 lei între membrii și prietenii acestui Institut, sperând de a putea duce la un bun sfârșit acțiunea caritativă prin aceste daruri”¹¹. În finalul scrisorii, se sublinia caracterul filantropic al inițiativei: „...având în vedere scopul uman și luând în considerație că acest institut nu primește nici o subvențiune de la vreo parte, subsemnata conducere roagă respectuos să binevoiți a ne acorda autorizația necesară în acest scop.”¹² Dincolo de valoarea documentară a acestei corespondențe, interesant pentru studiul nostru este extrasul din *Statutul Societății Centrale*, tipărit pe marginea stângă a filei, care definește principiile și obiectivele organizației. Printre acestea, se numără „favorizarea dezvoltării civile și morale a meseriașilor români”, „ridicarea pregătirii morale și intelectuale a membrilor prin conferințe, serate și biblioteci”, precum și „acordarea consultațiilor medico-sanitare și ajutoarelor materiale în caz de boală, moarte și alte nevoi”¹³.

În orașelul Vama din sudul Bucovinei, după Unire s-a înființat un *Casino de lectură, cultură și distracție al comercianților și breslașilor* (1923). Societatea își propunea să reunească comercianții și breslași din Vama într-un cadru comun de sprijin profesional, cultural și social. Pentru atingerea acestor scopuri, membrii organizau adunări, conferințe, cursuri practice și activități recreative, de la șah și biliard până la seri de conversație și lectură, menite să dezvolte gustul pentru asociere și cultură¹⁴.

Desigur, și alte societăți similare au desfășurat o activitate reprezentativă pentru mediul meșteșugăresc românesc din provincie, dar acestea vor constitui însă obiectul unor cercetări viitoare, mai ample, dedicate analizei comparative a fenomenului asociativ bucovinean.

Cu toate acestea, Cernăuțiul a rămas centrul cel mai important, iar *Societatea Meseriașilor Români* din acest oraș s-a impus drept organizația-etalon, cu cea mai vastă arie de acțiune. Ea a servit adesea drept model și sursă de inspirație pentru celelalte, purtând, după 1921, titulatura ce includea întreaga Moldovă de Sus.

⁹ Recunoscută ca persoană juridică și înregistrată la Tribunalul Cernăuți în anul 1924.

¹⁰ Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, fond *Prefectura județului Cernăuți*, opis. 2. dos. 1200, f. 57.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ SJAN Suceava, fond *Prefectura județului Câmpulung*, dos. 1/1923, f. 36.

Fondarea Societății Meseriașilor din Cernăuți (1907–1914)

În primăvara anului 1907, în Cernăuțiul aflat sub administrație austriacă, o mișcare de o semnificație deosebită pentru comunitatea românească începea să prindă contur, organizarea meseriașilor români într-o formă asociativă proprie. Într-o epocă în care solidaritatea culturală devenise un instrument de afirmare identitară, ideea unei „reuniuni a meseriașilor români” apărea ca o continuare firească a mișcărilor de emancipare națională de la începutul secolului XX, dar și ca o reacție la presiunile economice și concurența etnică din mediul urban bucovinean.

Din perspectivă metodologică, reconstituirea momentului fondator al *Reuniunii Meseriașilor Români din Cernăuți* se bazează pe un ansamblu de surse primare și secundare, complementare între ele. Sursele primare includ atât materiale editate, precum articolele de presă publicate începând cu anul 1907 în ziarul bucovinean („Universul”, „Neamul românesc”, „Tribuna”, „Glasul Bucovinei”, etc.), care surprind percepția publică și contextul social al epocii, cât și documente inedite, păstrate în fondurile Arhivei de Stat a Regiunii Cernăuți (proces-verbale, statute, corespondență internă), ce oferă detalii asupra organizării și dinamicii interne a societății. Acestea li se adaugă sursele secundare, de tip retrospectiv, între care se remarcă monografia elaborată de dr. Aurel Morariu în 1932, întemeiată pe documente de arhivă și pe experiența directă a autorului, care propune o sinteză amplă asupra evoluției și rolului acestei organizații în viața profesională și culturală a meseriașilor români din Bucovina.

Procesul de constituire a Reuniunii preceda momentul fondării propriu-zise, după cum subliniază Aurel Morariu: „mișcarea națională a meseriașilor, micilor industriași și a comercianților români din Bucovina pornește încă mult înainte de încheierea formală a primei organizațiuni de meseriași români bucovineni”¹⁵, fiind sprijinită de dr. I. G. Sbiera, dr. Vasile Găină, Leonida Bodnărescu, Modest Scalat, frații Alexandru și Ion Ursu și Ioan Feldorian, societatea studențească „Dacia”. Morariu arată că „leagănul Societății Meseriașilor Români din Cernăuți” a fost prăvălia fraților Alexandru și Ion Ursu, unde „s-au purtat primele discuții și s-au făcut planurile pentru constituirea unei organizații a meseriașilor români din Cernăuți și suburbii”¹⁶.

Presa contemporană a fost prima care a consemnat inițiativa din 1907. Ziarul „Universul” anunța, la 5 iunie 1907, că „o idee de mult dorită a muncitorilor a fost adusă la îndeplinire zilele acestea prin înființarea societății Reuniunea Meseriașilor Români din Cernăuți și suburbii”, subliniind că aceasta „a întâmpinat multe stăvile și greutăți până la constituirea ei”¹⁷. Inițiativa aparținea „tânărului lucrător tipograf Ioan Feldorian”, care a reușit să adune „un număr de 20 de meseriași, hotărând a se înființa

¹⁵ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 3.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Din Bucovina. Reuniunea Meseriașilor români din Cernăuți și suburbii*, în „Universul”, anul XXV, nr. 151, 5 iunie 1907, p. 1.

o societate care să apere interesele și drepturile meseriașilor”¹⁸. În urma acestei întruniri preliminară, „s-a constituit un comitet provizoriu, alegându-se ca președinte profesorul Leonida Bodnărescu” Activitatea acestui comitet a fost temporar suspendată, „fiind însă alegerile parlamentare la mijloc și nevoind a se face a crede că e o societate politică, s-a amânat constituirea până după acestea”¹⁹.

Această prudență era justificată de climatul politic al epocii, în care administrația austriacă privea cu suspiciune orice formă de asociere a românilor. Totuși, demersurile au continuat, iar potrivit lui Aurel Morariu, Adunarea generală constitutivă a avut loc la 9 iunie 1907, în sala societății muzicale „Armonia” din Cernăuți. Conform procesului-verbal, adunarea a fost deschisă și prezidată de profesorul Leonida Bodnărescu, în prezența a peste două sute de participanți, meseriași, intelectuali și clerici. În urma deliberărilor, s-a ales comitetul de conducere, alcătuit din: Dimitrie Bucevschi (președinte), Vasile Chichifoi (vicepreședinte), Alexandru Ursu (casier), George Balteș și George Pitei (secretari) și Ioan Feldorian (bibliotecar)²⁰.

La scurt timp, ziarul „Universul” revenea asupra evenimentului, evidențiind importanța momentului: „E cert că dacă diferitele popoare au făcut progrese, ele s-au făcut numai prin organizațiuni sau asociațiuni”, iar „între meseriașii români din Cernăuți și suburbii s-a făcut un progres prin înființarea Reuniunii Meseriașilor Români”²¹. Corespondentul consemna, de asemenea, că noul comitet urma „să discute cu de-amănuntul nevoile meseriașilor”, să „mijlocească întreprinderi de muncă în toate ramurile” și „să țină întruniri instructive cu oamenii însemnați din inteligență, care și-au oferit serviciile lor”²². Tot atunci se anunța intenția de a înființa „un cor propriu, primul în Bucovina, având de scop cultivarea cântecelor naționale” - un proiect concretizat ulterior prin formarea corului meseriașilor români, condus de dirijorul Victor Vasilescu, fostul conducător al corului „Lumina”²³.

În lunile următoare, activitatea s-a extins și în suburbii. „Universul” relatează la 16 septembrie 1907 organizarea adunărilor de propagandă în Roșișa și Clocucica, unde președintele Bucevschi a subliniat că „românii bucovineni, fiind copleșiți de jur împrejur de străini, vrând-nevrând trebuie să se organizeze, ca astfel să arate lumii că și românii cunosc importanța meseriei”²⁴. În cadrul acestor adunări s-a discutat înființarea unei școli pentru meseriași adulți, cu limba de predare română, care urma să

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 6.

²¹ *Din Bucovina. Reuniunea Meseriașilor români din Cernăuți și suburbii*, în „Universul”, anul XXV, nr. 167, 21 iunie 1907, p. 1.

²² *Ibidem*.

²³ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 9.

²⁴ *Din Bucovina. Reuniunea Meseriașilor români din Cernăuți și suburbii*, în „Universul”, anul XXV, nr. 254, 16 septembrie 1907, p. 1.

fie aprobată de autorități, „căci legea zice: fiind 30 de elevi cu aceeași limbă de propunere, se vor da instrucții în acea limbă”²⁵.

Această inițiativă este confirmată de Morariu, care notează că propunerea privind cursul de meserii în limba română i-a aparținut profesorului Modest Scalat și a fost sprijinită de Dimitrie Bucevschi, acesta făcând „demersurile oficiale la autorități pentru aprobarea cursului”. Într-o ședință ulterioară, Bucevschi a raportat că „într-adevăr asemenea cursuri pot fi înființate, dacă se întrunesc cel puțin 30 de elevi”²⁶.

În același timp, societatea a dispus „de trimiterea a patru elevi români la Școala de Arte și Meserii din Iași”, Gheorghe Chibac, Gheorghe Dăncilă, Ion Voloșciuc și Emanoil Gliga, toți susținuți financiar de organizație. A. Morariu precizează că „toate cheltuielile de drum și întreținere au fost suportate de societate din fondurile proprii, iar președintele Bucevschi i-a însoțit personal la Iași”²⁷.

Consolidarea instituțională s-a produs în octombrie 1907, când adunarea generală extraordinară a aprobat modificarea statutului și schimbarea denumirii în *Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți și Suburbii*. Cu acest prilej s-au stabilit însemnele distinctive ale societății – „un steag tricolor cu două mâini împreunate în frăție și inscripția „Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți”²⁸. În ceea ce privește însemnele societății, presa consemna încă din iunie 1907 că „spre semn de distincțiune, membrii societății vor întrebuința, la ocaziuni festive, cocarde tricolore [...] pe care, în partea de sus, va fi înscris „Reuniunea meseriașilor români din Cernăuți 1907”, iar în mijloc două mâini împreunate în frăție, cu două ramuri verzi de stejar”²⁹. Morariu notează că „statutul modificat al Societății Meseriașilor Români a fost înaintat Prefecturii județului Cernăuți, care, întărindu-l, a dat societății cuvenita aprobare să funcționeze; de atunci se poate vorbi de ființa juridică a societății”³⁰.

Crearea Internatului Meseriașilor Români, destinat tinerilor din mediul rural veniți la oraș pentru a învăța o meserie, a fost considerată una dintre cele mai importante realizări ale perioadei de început. Presa vremii saluta această inițiativă ca împlinirea „uneia dintre cele mai însemnate aspirațiuni ale poporului român din Bucovina” - formarea unei generații de meșteșugari autohtoni. În anul 1909 s-a început strângerea de fonduri pentru internat, iar după eforturi organizatorice și financiare, în 1911 a fost inaugurat la Cernăuți Internatul Meseriașilor Români, un cămin menit să găzduiască băieți români din satele Bucovinei veniți să deprindă o meserie. Un alt articol sublinia că internatul „e menit să fie locul de adăpost al viitoarelor generații de meseriași și comercianți, cari să puie bază trainică stărei mijlocii, care ne lipsește cu

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 8.

²⁷ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 13.

²⁸ *Ibidem*, p. 11.

²⁹ *Din Bucovina. Reuniunea Meseriașilor români din Cernăuți și suburbii*, în „Universul”, anul XXV, nr. 151, 5 iunie 1907, p. 1.

³⁰ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 11.

desăvârșire”, expresie elocventă a speranțelor puse de opinia publică în această instituție³¹.

Evenimentul a fost pe larg reflectat în presa vremii și prezentat în termeni elogioși. Ne-am oprit atenția asupra articolului publicat în „Foaia poporului” (nr. 44/1911), întrucât acesta oferă și structura noului edificiu „[...] Astăzi vedem înălțându-se falnic, în mijlocul orașului, un edificiu mare, pe care fâlfâie mândru stindardul tricolor al nostru. Clădirea e încălzită cu calorifere și luminată cu electricitate. Sub casă se află o spațioasă bucătărie, prevăzută cu toate cele trebuincioase și o mare sală de mâncare. În parter: locuința directorului, compusă din 3 frumoase odăi și o sală festivă elegantă și artistic decorată. În etajul 1 se află două dormitoare igienice (cu câte 15 paturi) precum și o frumoasă bibliotecă cu o sală de cetire. În etajul al II-lea se află de asemenea trei dormitoare (tot cu câte 15 paturi) precum și o spațioasă sală de spălat”³².

Deși dificultățile financiare și izbucnirea Primului Război Mondial au determinat suspendarea temporară a activității, moștenirea acestei etape fondatoare a fost durabilă: o rețea de meseriași români organizați, o infrastructură educativă proprie și un model asociativ care va fi reluat și amplificat după 1918.

Această primă perioadă (1907–1914) a pus bazele unei tradiții instituționale care va transforma Societatea Meseriașilor din Cernăuți într-un reper de solidaritate profesională și afirmare națională în epoca interbelică. Societatea crease deja o rețea de meseriași români conștienți de interesele lor comune, instruisе primele generații de ucenici (unii trimiși la studii în Regat, alții școliți în atelierele locale) și ridicase un internat – instituție ce avea să devină un simbol al emancipării meseriașilor români. Chiar dacă internatul și-a întrerupt temporar funcționarea în preajma războiului, fundamentul fusese pus.

Reorganizare și dezvoltare în perioada interbelică (1918–1930)

Unirea Bucovinei cu România (28 noiembrie 1918) a deschis o nouă etapă pentru *Societatea Meseriașilor din Cernăuți*. Odată cu instaurarea administrației românești, vechile organizații naționale și-au reluat activitatea, beneficiind de sprijin oficial și de entuziasmul general al populației românești eliberate de sub dominația habsburgică. Societatea meseriașilor nu a făcut excepție, după aproximativ șase ani de inactivitate, ea a fost reînviată în primăvara anului 1919, odată cu convocarea adunării generale ordinare din 4 mai³³. La întrunire au participat meseriași și numeroși intelectuali români. Sub președinția lui Alexandru Ursu, adunarea a făcut bilanțul pierderilor de război, a evaluat resursele financiare disponibile – 2.600 de coroane în casierie – și a stabilit ca prioritate redobândirea și repunerea în funcțiune a internatului

³¹ *Din Bucovina*, în „Tribuna”, anul XV, 1911, nr. 217, 04.10.1911, p. 6.

³² *Din Bucovina. Internatul meseriașilor*, în „Foaia Poporului”, an XIX, nr. 45, 12 noiembrie 1911, p. 4.

³³ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 44.

meseriașilor români, aflat temporar în administrarea Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina³⁴.

În urma discuțiilor, comitetul ales a decis constituirea unei comisii speciale pentru gestionarea chestiunilor legate de internat. În colaborare cu reprezentanții Societății pentru Cultură, s-a convenit ca imobilul să fie restituit Societății Meseriașilor după finalizarea lucrărilor de reparație, cu menținerea unui drept de supraveghere culturală din partea instituției care îl administrase provizoriu. Traian Ilcău a fost desemnat administrator al internatului pentru o perioadă de șase ani, preluând efectiv clădirea la 15 iunie 1919³⁵.

Anul 1920 a marcat o etapă de consolidare instituțională. În paralel cu revigorarea concretă a așezământului de ucenici, *Societatea Meseriașilor* a procedat la *adoptarea unor noi statute*, conforme cu noile realități politico-juridice. La 1919-1921 au loc adunări generale pentru modificarea statutului vechi (din 1907) și adaptarea sa la legislația românească. Schimbarea nu a fost doar formală, ci și de *extindere a sferei de cuprindere*: dacă înainte de război organizația se numea *Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți și Suburbii*, după 1921 ea apare menționată sub denumirea de *Societatea Meseriașilor, Comercianților și Industriașilor Români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți*³⁶.

Analizând noul statut al *Societății Meseriașilor, Comercianților și Industriașilor Români din Moldova de Sus*, se poate observa, în opinia noastră, un proiect strategic complex, care depășește simpla organizare profesională, punând un accent programatic pe consolidarea culturală și afirmarea identității naționale. Obiectivul fundamental stipulat prin articolul 2 este „creșterea unei clase de mijloc românești”, un deziderat urmărit prin măsuri educaționale concrete. Societatea își asumă responsabilități pedagogice directe, stipulând „întreținerea unui internat la Cernăuți” și „acordarea de burse și alte ajutoare elevilor sărmani de naționalitate română” care alegeau cariere în meserii, comerț sau industrie. Această direcție formativă este dublată de o componentă ideologică puternică, statutul menționând cultivarea „simțului național românesc” și impunând membrilor datoria de „a combate internaționalismul” și „a răspândi ideia națională”³⁷.

Pentru atingerea acestor scopuri, statutul detaliază un set de mijloace cultural-educative specific. Acestea includ crearea unei infrastructuri intelectuale prin „întreținerea unei biblioteci și a unei case de lectură”, diseminarea cunoștințelor prin „publicarea de scrieri despre meserii și în genere despre economia națională”, și organizarea de evenimente formative precum „serbări, ținerea de ședințe publice și

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, p. 45.

³⁶ Statutul *Societății Meseriașilor, Comercianților și Industriașilor Români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți*, în Aurel Morariu, *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932*, Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 103.

³⁷ *Ibidem*.

conferințe naționale” sau „expoziții și excursii”. Scopul explicit al acestor manifestări era „educația socială și românească a membrilor”³⁸.

Aceste direcții statutare nu au rămas simple intenții declarative, ci s-au transpus într-o activitate concretă, susținută printr-o organizare exemplară și prin implicarea activă a membrilor, profesioniști respectați, intelectuali și meseriași care, prin implicare constantă, i-au conferit autoritate, vizibilitate și o incontestabilă legitimitate în spațiul public bucovinean. Analizând lista membrilor Societății, constatăm o imagine a unei comunități profesionale eterogene, în care meșteșugarul, intelectualul și funcționarul se regăsesc într-un același cadru asociativ. Societatea reunea, în perioada interbelică, aproximativ 250-300 de membri, grupați în mai multe categorii: fondatori, onorari, sprijinitori și activi.

Structura socio-profesională a membrilor societății, alcătuită din croitori, cizmari, tâmplari, tipografi, frizeri, cofetari, lăcătuși, comercianți și funcționari (precum Ioan Băltărețu, maestru croitor; Mihai Broască, maestru cizmar; Dumitru Plămadă, tâmplar; Petru Rîpeanu, cofetar; Teodot Cernăuțeanu, tipograf; Emilian Lozac, frizer; Mihai Porfirean, maestru lăcătuș; Vasile Sacu, comerciant; Silvestru Grigoraș, funcționar) ilustrează structura stratului emergent al micii burghezii românești din Cernăuți, care conviețuia profesional și simbolic alături de profesori universitari, avocați, directori de bancă, preoți și oameni de cultură³⁹.

Printre membrii de onoare și fondatori se numără personalități care au conferit societății prestigiu moral și vizibilitate publică: prof. univ. dr. Ion I. Nistor, dr. Sextil Pușcariu, dr. Romulus Cîndea, dr. Aurel Morariu, ing. Traian Procopovici, dr. Modest Scalat, prof. Laurentie Tomoiagă, dr. Dimitrie Marmeliuc, Florea Lupu sau I. E. Torouțiu, alături de instituții academice precum societățile studențești „Dacia”, Cercului studențesc „Arboroasa” etc. Prezența acestor figuri a imprimat societății nu doar vizibilitate publică, ci și o direcție culturală și educativă clară, orientată spre afirmarea valorilor naționale românești.

În același timp, nucleul de meseriași activi, cei care dădeau viață efectivă societății, provenea din mediul urban al Cernăuților, purtând cu ei identitatea muncii manuale, a spiritului de breaslă și a dorinței de afirmare socială. Prin colaborarea dintre intelectuali și meseriași, societatea s-a transformat într-un spațiu de conlucrare între cultura livrescă și munca practică, între idealul național și inițiativa socială concretă, materializată în conferințe, cursuri de perfecționare și instituții educative proprii.

Această sinteză între vocația practică și misiunea culturală a fost remarcată chiar de Ion Nistor, care, într-un discurs senatorial din 1934, definea crearea clasei de mijloc drept una dintre „cele mai grele” probleme, dar constata „cu satisfacție” că procesul începuse deja, exemplul paradigmatic fiind *Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți*, „condusă de noi, câțiva intelectuali, ca profesorul Sextil Pușcariu,

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Aurel Morariu, *op. cit.*, pp. 98-101.

actualul mitropolit Nectarie, profesorul Bordeianu ș.a.”. Potrivit lui Nistor, această societate, care „numără aproape o mie de membri, întreține un cămin de ucenici, organizează serbări, conferințe de tot felul”, a reușit să pună „temelia unei clase de mijloc” în nordul țării⁴⁰.

În viziunea lui Nistor, *Societatea Meseriașilor* nu reprezenta doar o asociație profesională, dar și un catalizator național de modernizare și emancipare socială, capabil să corecteze decalajele dintre români și minoritățile urbane dominante. El extinde exemplul bucovinean la scară națională, arătând că „astfel de societăți românești există și la Timișoara, la Brașov, ca și în alte orașe din provinciile unite”, pledând pentru susținerea lor de către stat prin „crearea de școli de meserii și prin încurajarea oricărei inițiative curate și serioase”⁴¹.

Privită retrospectiv, experiența acestei societăți demonstrează forța mobilizatoare a solidarității profesionale și naționale, transformând un proiect local într-un model de modernizare socială și culturală a Bucovinei românești.

Direcții de manifestare și realizări ale Societății Meseriașilor din Cernăuți

După cum am menționat anterior, una dintre principalele direcții de acțiune ale Societății Meseriașilor Români din Cernăuți a fost cea educativă, orientată spre formarea profesională și morală a tinerilor români. În acest context, instituționalizarea procesului de instruire a ucenicilor a reprezentat un pas firesc, concretizat prin înființarea internatului meseriașilor români care și-a continuat activitatea și în interbelic. Nucleul acestui efort formativ este detaliat în regulamentul internatului. Acesta era dedicat exclusiv băieților de naționalitate română și avea misiunea de „a crește, educa și pregăti” viitoarele generații de profesioniști. Educația oferită era direcționată fără echivoc, urmând a se face „neapărat în senz religios-moral, național și patriotic”. Programul internatului îmbina disciplina cu o componentă culturală vastă, incluzând „cursuri, conferințe, șezători, teatru, muzică, audiții de radio, sport” și accesul la o bibliotecă proprie⁴².

În privința admiterii și disciplinei, regulamentul impunea criterii clare. Conform articolului 5, în internat erau admiși băieți de naționalitate română, sănătoși, cu purtare bună și cel puțin cu școala primară absolvită. Articolul 9 prevedea excluderea elevilor în cazul constatării unor boli molipsitoare sau a unor „debilități” considerate incompatibile cu practicarea meseriei.

⁴⁰ Mihai Iacobescu, *Ion Nistor (1876–1962). Aspecte ale activității ca senator*, în „Analele Bucovinei”, vol. XXI, nr. 2 (43), București, 2014, p. 453.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Regulamentul pentru administrarea și conducerea Internatului meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Cernăuți*, în Aurel Morariu, *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932*, Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 107.

De asemenea, articolele 11 și 12 reglementau disciplina internă, cerând „ascultare și supunere neșovăitoare” față de conducerea instituției. Elevii culpabili de „rea purtare” sau „acte de natură imorală” puteau fi sancționați „cu pedepse dictate după gravitatea faptelor” de către director sau locțiitorul său. În contrapondere, articolul 14 stipula că părăsirea internatului era permisă doar „cu consimțământul părinților sau al tutorilor”⁴³.

Din punct de vedere statistic, activitatea internatului a cunoscut o evoluție ascendentă, marcată de o creștere constantă a numărului de elevi găzduiți și de consolidarea treptată a capacității instituției. Dintr-un articol publicat în „Buletinul Muncii”, semnat de I. Straja, Șeful Regiunii a X-a, aflăm că „redeschiderea internatului s’a făcut cu cinci elevi ucenici”, însă a cunoscut o dezvoltare rapidă și constantă în anii următori. Astfel, numărul elevilor „a crescut la 25 în 1920, 35 în 1921, 60 în 1922 și 81 în 1923, dintre care șase erau externi”. Totodată, se menționa că numărul solicitărilor respinse din lipsă de locuri a atins în ultimii ani aproape 100%”⁴⁴.

Autorul aprecia instituția drept „prima și cea mai reușită încercare românească din Bucovina, poate chiar din întreaga Românie, către care ar trebui să ne îndreptăm privirile”, subliniind că largirea și subvenționarea internatului reprezintă „o necesitate națională” care merită „cel mai mare ajutor, atât material cât și moral”. În continuarea acestor aprecieri elogioase, autorul descria structura internatului, menționând existența a șase săli de dormit, o sală de baie, o sală de spălat, o bucătărie și locuința directorului compusă din trei odăi.⁴⁵

Între 1922 și 1927, documentele societății atestă o dezvoltare constantă a internatului. Raportul comitetului din 1924 arată că elevii erau repartizați pe meserii diverse - tâmplari, lăcătuși, croitori, cizmari, brutari, librari -, iar costurile zilnice de întreținere erau de aproximativ 9 lei pentru fiecare elev⁴⁶. În anul de gestiune menționat, cu sprijinul Camerei de Comerț, se instalează o baie sistematică, o îmbunătățire semnificativă a condițiilor de viață.

Tot în această perioadă se intensifică eforturile de plasare a ucenicilor, inclusiv primirea a 24 de tineri din Basarabia. De asemenea, apare o preocupare explicită pentru educația națională a tinerilor, comitetul luând măsuri împotriva participării acestora la „cursuri cu caracter antiromânesc” și promovând în schimb cursuri românești. Anul 1925 constituie un punct de cotitură în istoria internatului, marcând recunoașterea oficială a eforturilor lui Traian Ilcău, care este numit director al internatului, cu un salariu. Tot acum, instituția introduce „o foarte frumoasă și utilă

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Internatul Meseriașilor, Comercianților și Industriașilor Români din Moldova de Sus și Cernăuți*, în „Buletinul Muncii”, anul VI, 1925, nr. 3-5, p. 174, 01.03.1925.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 55.

inovație”⁴⁷: cursurile de religie. Acestea, ținute de părintele G. Velehorschi în fiecare duminică, devin obligatorii, „sub sancțiune disciplinară”⁴⁸.

Raportul directorului din 1925 detaliază această filosofie educațională: „Educația elevilor din internatul nostru o consider ca una din cele mai importante misiuni și îndatoriri ale noastre... li s’a vorbit băieților despre chestiuni de ordin economic, moral și național”. Directorul se declara mândru că tinerii „au dat dovadă de purtare corectă... și nu ne-au dat de rușine”⁴⁹.

Investițiile în infrastructură au fost substanțiale, inventarul ajungând să fie evaluat la peste 580.000 lei. De asemenea, biblioteca a crescut semnificativ, ajungând la 1.089 volume în 1926, iar activitatea culturală s-a intensificat prin înființarea unui cor și organizarea de conferințe.

În ultimii ani ai deceniului, internatul și-a consolidat poziția, continuând să crească, atât numeric, cât și ca influență. În 1928, a găzduit 182 de tineri, iar biblioteca a depășit 1.300 de volume. Totuși, provocările financiare au persistat; de exemplu, în 1928, societatea a acoperit un deficit lunar de aproximativ 8.500 lei din alte venituri.

Într-un articol publicat în „Glasul Bucovinei” se anunța reorganizarea Căminului său de ucenici, transformându-l într-un Cămin de ucenice. Noua instituție, destinată tinerelor românce din mediul rural, a avut un caracter educativ și profesional pronunțat, selecția candidatelor fiind realizată „pe bază de cereri depuse la sediul societății, însoțite de certificatul de naționalitate, certificatul de botez și ultimul certificat de școală sau de învățătură meseriașească”⁵⁰.

O completare privind evoluția acestui așezământ este oferită de *Neamul Românesc* (1938), care publică conferința susținută de Aurel Morariu la Vălenii de Munte, sub titlul „*Despre activitatea națională și culturală a Societății Meseriașilor Români din Cernăuți*”. Autorul menționează că, în vara anului 1937, a fost inaugurat la Cernăuți Căminul de ucenici al Statului „Ion I. Nistor”, „mare, somptuos și întocmit pentru a putea adăposti până la 300 de ucenici”, edificiu care „continuă opera de creștere și îndrumare a tineretului meseriașesc român - operă desfășurată până aci de societatea meseriașilor români din Cernăuți”⁵¹. În consecință, vechiul cămin al societății a fost reprofilat în toamna anului 1937 ca așezământ destinat formării ucenicilor românce, în care „sunt adăpostite fete românce din satele Bucovinei, ale Basarabiei și Moldovei de Nord, care vor să învețe meșteșuguri”⁵².

Tot în 1938, prin numărul 5423, „Glasul Bucovinei” anunța redeschiderea, la 1 septembrie, a Căminului de ucenice destinate fetelor românce de religie ortodoxă, cu

⁴⁷ *Ibidem*, p. 57.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 58.

⁵⁰ *Transformarea Căminului de ucenici al Societății Meseriașilor Români din Cernăuți în Cămin de ucenice*, în „Glasul Bucovinei”, anul XX, nr. 5106 din 11 iulie 1937. p. 2.

⁵¹ *Despre activitatea națională și culturală a Societății Meseriașilor Români din Cernăuți*, în „Neamul românesc”, anul XXXIII, nr. 209 din 23 septembrie 1938, pp.1-2.

⁵² *Ibidem*.

vârste între 14 și 18 ani, care absolviseră cel puțin școala primară, iar „reflectantele vor aduce cu sine rufăria și hainele necesare”⁵³, acesta fiind ultima consemnare a instituției.

Privind în ansamblu, activitatea Internatului meseriașilor români din Cernăuți confirmă rolul esențial pe care această instituție l-a avut în formarea profesională, morală și identitară a tinerilor români din Bucovina interbelică. Dincolo de datele statistice, internatul a reprezentat o școală de viață comunitară, în care educația tehnică s-a împletit cu cea culturală și civică. Analiza documentelor ne permite să constatăm că inițiativa *Societății Meseriașilor Români* a depășit dimensiunea strict filantropică, devenind o formă de emancipare socială și afirmare națională, adaptată specificului unui mediu urban multiethnic, dar profund marcat de aspirațiile românilor spre modernitate și solidaritate profesională.

Implicarea culturală și coeziunea identitară

Privită prin prisma criteriilor moderne de clasificare a asociațiilor⁵⁴, Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți se înscrie, în mod firesc, în categoria societăților profesionale, având ca obiectiv principal organizarea și sprijinirea meșteșugarilor români. Totuși, așa cum reiese din analiza documentelor și a activităților desfășurate, societatea și-a depășit cu mult limitele tipologice ale unei simple organizații de breaslă, afirmându-se totodată ca o asociație cultural-educativă. Conducătorii săi au înțeles că ridicarea materială a meseriașilor nu putea fi separată de formarea unei conștiințe naționale și de cultivarea solidarității sociale și morale în rândul membrilor.

În perioada interbelică, activitatea culturală a societății s-a amplificat și instituționalizat. Un element de noutate l-a constituit organizarea de cicluri anuale de conferințe populare adresate publicului larg. Începând aproximativ din 1930, Societatea Meseriașilor a inițiat un program de conferințe publice, cu frecvență anuală, pe teme variate, dorind să contribuie la *educația permanentă a adulților* din Cernăuți. Analiza noastră asupra documentelor și surselor de epocă arată că, în perioada 1930–1938, aceste cicluri de conferințe s-au menținut cu o frecvență constantă, reunind subiecte variate - de natură practică, civică, economică, istorică și religioasă - care reflectă preocupările educative și morale ale societății⁵⁵. Printre conferențarii invitați s-au numărat personalități marcante ale vieții intelectuale românești: dr. *Aurel Morariu* (un reputat medic și publicist, autorul unei istorii a societății meseriașilor), profesorul universitar *Alexandru Ieșan*, istoricul și politicianul *Ion Nistor*, economiști ca *Gheorghe Vântu* sau *Leca Morariu*, preoți și teologi precum dr. *Domițian Spănu* ș.a.

⁵³ *De la Direcțiunea Căminului de Ucenice din Cernăuți*, în „Glasul Bucovinei”, anul XX1, nr. 5426 din 9 septembrie 1938, p. 4.

⁵⁴ În acest sens vezi: Adriana Tiron-Tudor, *Asociații și fundații - aspecte juridice, fiscale și contabile*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000, pp. 7-8.

⁵⁵ Mariana Rusu (Toderaș), *op. cit.*, pp. 104-105.

Pentru a ilustra amploarea și diversitatea acestor inițiative, vom prezenta în continuare câteva repere din activitatea conferențiară a anului 1930. Pe 14 decembrie 1930, avocatul Gheorghe Vântu a susținut o conferință privind legea contractelor de muncă⁵⁶, urmat de profesorul universitar dr. Al. Ieșan, care, ianuarie 1931, a abordat tema filosofiei muncii⁵⁷. În duminica următoare, 18 ianuarie, dr. Dimitrie Marmeliuc a ținut o expunere asupra societății la începuturile vieții grecești⁵⁸, completată o săptămână mai târziu, la 25 ianuarie, de senatorul și fostul ministru Ion I. Nistor, care a tratat despre numele de familie formate după meserii⁵⁹. La începutul lunii februarie, mai precis pe data de 8, dr. G. Jeleriu a susținut o conferință pe tema economisirii (cruțării) ca factor economic⁶⁰, iar în data de 15 februarie, decanul Facultății de Teologie, dr. Domițian Spânu, a prezentat o interesantă analiză asupra meseriilor în Biblie⁶¹. Pe 22 februarie, profesorul universitar dr. Al. Procopovici a vorbit despre evoluția și povestea graiului românesc, în timp ce, la 1 martie 1931, dr. Leca Morariu a abordat subiectul cimiliturii populare⁶². În data de 8 martie, directorul Internatului Meseriașilor Români, Traian Ilcău, a prezentat impresii asupra cooperăției din Cehoslovacia⁶³. Tematica medicală a fost abordată de dr. I. Piticariu, care la 22 martie a vorbit despre cancer⁶⁴, urmat la 29 martie de avocatul și fostul deputat dr. V. Marcu, cu o intervenție despre dezvoltarea și viitorul cooperăției în România⁶⁵.

Aceste conferințe erau îndeaproape mediatizate de presa locală care anunța din timp subiectul, data și locul, asigurând astfel prezența unui public numeros și interesat. De regulă, ele se desfășurau duminica, într-o sală pusă la dispoziție de alte societăți și se bucurau de participarea nu doar a meseriașilor, ci și a familiilor lor și a altor cetățeni ai orașului. Putem aprecia că, prin aceste acțiuni, Societatea Meseriașilor a jucat un rol de popularizare a culturii și conștientizare civică într-un segment de populație (meseriași, mic-burghezi) care altfel avea acces limitat la educația adultă. În plus, evenimentele consolidau rețeaua de relații a societății cu elitele locale – faptul că universitari și profesioniști de frunte veneau să le conferențieze meseriașilor arată prestigiul atins de organizație și coeziunea existentă între diversele pături ale comunității românești cernăuțene.

Pe lângă conferințe, manifestările artistice și festive organizate de societate au avut un rol însemnat în viața socială a membrilor. Societatea și-a creat propriile grupuri cultural-sportive: a existat un cor al meseriașilor și chiar o echipă sportivă sub

⁵⁶ *Conferința Meseriașilor români în „Glasul Bucovinei”*, an XIII, nr. 3390 din 12 septembrie 1930, p. 3.

⁵⁷ *Idem*, anul XIV, nr. 3410, 9 ianuarie 1931, p. 1.

⁵⁸ *Idem*, anul XIV, nr. 3418, 18 ianuarie 1931, p. 3.

⁵⁹ *Idem*, anul XIV, nr. 3422, 24 ianuarie 1931, p. 4.

⁶⁰ *Idem*, anul XIV, nr. 3433, 8 februarie 1931, p. 2.

⁶¹ *Idem*, anul XIV, nr. 3439, 15 februarie 1931, p. 2.

⁶² *Idem*, anul XIV, nr. 3451, 1 martie 1931, p. 3.

⁶³ *Idem*, anul XIV, nr. 3457, 8 martie 1931, p. 4.

⁶⁴ *Idem*, anul XIV, nr. 3469, 22 martie 1931, p. 3.

⁶⁵ *Idem*, anul XIV, nr. 3469, 29 martie 1931, p. 1.

egida societății, menite să ofere oportunități de petrecere a timpului liber în mod sănătos și colectiv.

Inițiativa de constituire a unui cor al meseriașilor români este anterioară Primului Război Mondial, datând din 1907, când, în cadrul „Reuniunii Meseriașilor Români”, s-a discutat pentru prima oară ideea organizării unui ansamblu coral. Primul dirijor al corului a fost Victor Vasilescu, un „om de inimă” care a reușit să înjghebe o formație activă la serbările societății din februarie și martie 1908. După o perioadă de întrerupere, firul a fost reluat în 1913, sub conducerea lui Teodor Cojocariu, iar după război, în 1919, corul a fost reorganizat de același Victor Vasilescu, devenind un simbol al vitalității asociației în anii reconstrucției. După moartea acestuia, ideea a fost reluată în 1929, printr-o decizie adoptată în adunarea generală ordinară din 24 februarie, când Dr. Aurel Morariu, membru activ al societății, și-a asumat misiunea de a reorganiza și dirija noul cor mixt. Sub conducerea sa, activitatea corală a dobândit o structură stabilă și un program muzical consistent.

Scopul fundamental al corului, așa cum este consemnat în statut, este cultivarea muzicii naționale românești, educarea muzicală și artistică a membrilor săi, creșterea spiritului de frăție și solidaritate, precum și sprijinirea membrilor în caz de nevoie⁶⁶. Potrivit statutului, membri ai corului puteau deveni cetățeni români de bună reputație, meseriași, mici comercianți sau industriași, bărbați și femei, cu vârsta de peste 16 ani. Admiterea sau excluderea membrilor se făcea de către comitetul corului, cu avizul dirigintelui. Fiecare membru primea o legitimație, care îi conferea dreptul de a participa gratuit la toate serbările și aranjamentele organizate de cor sau de societate⁶⁷.

Noul cor s-a confruntat inevitabil cu greutățile inerente oricărui început, dar cu stăruință și încredere activitatea a progresat. Componentele corului au fluctuat mai mult în primul an, până când s-a creat și stabilizat un stoc permanent de cântăreți, peste 200 de persoane trecând prin acest colectiv de-a lungul timpului.

Corul mixt al meseriașilor români a desfășurat un număr însemnat de repetiții: 27 în anul 1929, 40 în 1930, 46 în 1931 și 59 în 1932. De asemenea, corul a beneficiat de o bibliotecă muzicală proprie și a fost sprijinit în instruire, pe lângă dirijorul dr. Aurel Morariu, de părintele Gheorghe Peticiuc din Cernăuți și de dl. Octavian Ilu, fost șef al muzicii Regimentului 8 Vânători din Cernăuți. Activitatea artistică s-a materializat prin participarea la numeroase serbări și evenimente organizate de Societatea Meseriașilor Români. Debutul public a avut loc la serbarea din 5 februarie 1930, urmat de alte apariții notabile, precum cea de la serbarea din 1 iunie 1930 din suburbia Horecea, unde s-au executat piese patriotice și populare. De asemenea, corul a susținut și evenimente caritabile, precum serbarea din Cernăuți-Tețina din 29 iunie 1930, în folosul fondului pentru construcția unei biserici.

⁶⁶ Statutul corului „Meseriașul Român” din Cernăuți, în „Aurel Morariu, Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932, Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 133.

⁶⁷ Ibidem.

Un moment de maximă relevanță pentru recunoașterea valorii artistice a corului a fost participarea la concursul de coruri populare din cadrul serbărilor jubiliare de 50 de ani ale societății muzicale „Armonia”, la 17 mai 1931. Deși corul a declarat că nu concurează pentru premiile destinate corurilor pure țărănești, acesta a fost distins cu diploma de „Cor membru al societății Armonia”, ceea ce însemna recunoașterea dreptului și a onorului de a cânta în cadrul oricărui concert al societății.

Această diplomă a constituit o legitimare publică a calității și a eforturilor colectivului. Ulterior, corul a continuat să cânte la serbările societății, precum cea din 20 februarie 1932 sau cea din 10 iulie 1932, executând un repertoriu ce îmbină creații patriotice, religioase și populare.

Prin activitatea sa consistentă și prin statutul său bine definit, corul „Meseriașul Român” din Cernăuți s-a afirmat nu doar ca un ansamblu artistic, ci și ca o instituție socială și culturală de seamă a comunității meseriașilor români din Bucovina interbelică.

În același spirit, după 1919, conducerea Societății Meseriașilor a înțeles că formarea completă a individului modern include și componenta fizică. Din această convingere s-a născut Clubul sportiv „Meseriașul Român” din Cernăuți. Primele echipe formate, antrenate de Constantin Dan (fotbal) și Traian Snijec (atletică), au început rapid o activitate competițională intensă. În vara anului 1930, echipa de fotbal „Meseriașul Român” a debutat în public într-un meci amical cu „Dragoș Vodă”, pierdut inițial cu 11:0, dar urmat, peste câteva săptămâni, de o victorie cu 4:2 – dovadă a progresului și perseverenței grupării. Clubul practica și alte discipline, în special patinajul, promovând ideea de „sport în masă”, accesibil tuturor membrilor, fără selecție elitistă, ca mijloc de întărire fizică, igienică și morală.

În 1930 clubul număra 42 de membri activi, iar în 1932 ajunsese la 74, provenind în majoritate din rândul meseriașilor, elevilor școlilor comerciale și tehnice, dar și studenți. Scopul declarat era „educația fizică a meseriașilor, comerțianților și industriașilor români din Bucovina, și a oricărui român care e primit în club; propagarea ideii sportive între meseriași, comercianții și industriașii români; crearea de noi cluburi românești muncitorești, și aranjarea de concursuri sportive”⁶⁸.

În altă ordine de idei, prevederile statutare puneau accent pe disciplină, conduită morală și spirit de solidaritate între membri. Conform art. 18–21, fiecare membru era obligat „a fi membru disciplinat și util clubului” și „a respecta întru toate dispozițiile prezentului statut”, să păstreze „oriunde o atitudine demnă și corespunzătoare” (art. 19), să se supună întocmai dispozițiilor organelor de conducere și să plătească taxele lunare prevăzute. Aceste prevederi reflectau ethosul moral și organizatoric al clubului, în care corectitudinea, disciplina și demnitatea individuală erau considerate condiții esențiale ale apartenenței la comunitatea meseriașilor⁶⁹.

⁶⁸ Statutul clubului sportiv „Meseriașul Român” din Cernăuți, în „Aurel Morariu, Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932, Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 133, 136.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 138.

Prin aceste inițiative, *Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți* a reușit să ofere membrilor săi un cadru complet de formare: profesională, morală, culturală și fizică, înscriindu-se în tendințele moderne ale asociaționismului românesc interbelic, care urmărea armonizarea muncii, culturii și spiritului civic. Aceste structuri, la fel ca internatul, biblioteca și activitatea educativă, întregesc imaginea unei instituții complexe, animate de o viziune integratoare asupra omului și societății, în care solidaritatea profesională se conjugă cu aspirația culturală și identitară.

Inițiative economice și de sprijin reciproc

Dacă în plan cultural societatea a devenit un vector de identitate și educație civică, desfășurând o amplă activitate cultural-educativă și de formare profesională desfășurată prin internat, cor și clubul sportiv, conducerea Societății Meseriașilor a înțeles că ridicarea și consolidarea clasei de mijloc românești depindeau în mod vital de crearea unor fundații economice solide și a unor mecanisme eficiente de sprijin mutual. Această viziune s-a materializat prin înființarea a trei piloni economici distincți: o bancă, o cooperativă de consum și o cooperativă de asigurări

Prima realizare în acest sens a fost înființarea Băncii „Meseriașul Român” din Cernăuți în 1921⁷⁰. Această bancă a luat naștere ca un institut de credit cooperatist și a funcționat ca atare de-a lungul întregului deceniu. Scopul declarat era de a fi „la îndemâna membrilor” societății, adică de a oferi împrumuturi facile meseriașilor români pentru deschiderea sau extinderea atelierelor lor, pentru achiziția de unelte, materii prime, sau chiar pentru nevoi familiale urgente. Banca a pornit la drum cu capital social subscris integral de membrii societății – 19 asociați „care au vărsat un capital de 9500 lei”. Creșterea băncii a fost rapidă: până la finele anului 1930 capitalul social vărsat ajunsese la 7.500.000 lei, sumă provenită de la peste 1120 de asociați (acționari). Întreaga avere a băncii era considerată cu mândrie „averea românească a micii noastre burghezii, a meseriașilor și negustorilor români din orașul Cernăuți și împrejurimi”⁷¹.

A doua mare inițiativă economică a fost înființarea Cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți, realizată la scurt timp după bancă. Potrivit statutului său, cooperativa își propunea „să susțină, să organizeze și să apere interesele meseriașilor români”⁷².

La sfârșitul anului 1931, cooperativa dispunea deja de un capital social de 896.000 lei integral vărsat, precum și de fonduri de rezervă și rezistență în valoare de aproximativ 120.000 lei, ceea ce indică un grad ridicat de încredere și participare din

⁷⁰ Aurel Morariu, *op. cit.*, p. 84.

⁷¹ *Ibidem*, p. 86.

⁷² *Regulamentul pentru asigurarea muncii și asistenței persoanelor în cazuri de boala, de lipsă de lucru, în caz de accidente urmate de invaliditate și în caz de moarte*, în Aurel Morariu, *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932*. Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 133, 127.

partea membrilor. Tot în cadrul său s-a organizat, în conformitate cu articolul 2 al statutului, o secție de asigurări sociale, destinată în special meseriașilor care, prin natura muncii lor, erau expuși accidentelor, bolilor și riscurilor profesionale. În raportul de bilanț din 31 decembrie 1931, această secțiune figura cu un sold activ de 714.000 lei, depus la Banca „Meseriașul Român” din Cernăuți⁷³.

Prin această secțiune, conducerea cooperativei a dorit „ca meseriașii noștri să nu rămână cu totul la voia întâmplării”, ci să beneficieze de o minimă protecție socială, într-o perioadă în care sistemul public de asigurări era încă incipient. Este de remarcat caracterul inovator al acestei inițiative, care anticipează ideea modernă de asistență mutuală și protecție socială profesională, contribuind la crearea unei infrastructuri economice românești în mediul urban bucovinean.

Privind experiența Societății Meseriașilor Români din Cernăuți, se conturează cu claritate rolul important pe care asemenea organizații l-au avut în viața Bucovinei interbelice. Aceste asociații nu au fost simple forme de întrajutorare profesională, ci adevărate instrumente de afirmare națională și de modernizare socială, contribuind la formarea și consolidarea clasei de mijloc românești.

Ele au acționat simultan pe mai multe planuri, economic, educațional și cultural, oferind sprijin concret unui segment social care, până atunci, rămăsese în mare parte marginalizat și puțin reprezentat în spațiul public. Atât înainte de 1918, când românii trăiau ca minoritate sub administrația habsburgică, cât și după Unire, într-un context nou, al integrării Bucovinei în statul român, meseriașii organizați au continuat să lupte pentru păstrarea și extinderea drepturilor lor economice și civice, devenind purtătorii unei modernizări „de jos în sus”, născute din solidaritate și conștiință comunitară.

Concluzii

Privind retrospectiv asupra datelor analizate, considerăm că studiul de caz dedicat Societății Meseriașilor Români din Cernăuți confirmă ipoteza de la care am pornit, aceea că asociaționismul meseriașilor români a fost mai mult decât o formă de organizare profesională, devenind un instrument de afirmare identitară și de modernizare socială.

În cele aproximativ trei decenii de existență (1907–1938), Societatea Meseriașilor din Cernăuți a parcurs etape distincte – de la fondarea ei sub administrația austriacă, la expansiunea și maturizarea din perioada României Mari, până la provocările aduse de criză și de regimul autoritar instaurat în 1938. Este de remarcat că, dincolo de schimbările de context, societatea a reușit să-și păstreze sensul originar

⁷³ *Regulamentul pentru asigurarea muncii și asistenței persoanelor în cazuri de boala, de lipsă de lucru, în caz de accidente urmate de invaliditate și în caz de moarte*, în Aurel Morariu, *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul la Cernăuți: 1907-1932*. Cernăuți, Editura Societății, 1932, p. 133, 127.

și să rămână fidelă misiunii sale: formarea unei clase de mijloc românești conștiente de rolul său social și național.

Privind din perspectiva secolului XXI, experiența societăților de meseriași din Bucovina interbelică oferă, în opinia noastră, lecții relevante nu doar pentru istorie, ci și pentru prezentul comunitar. Ea arată forța capitalului social și a inițiativei locale, chiar și fără resurse mari sau sprijin masiv de la stat, o comunitate bine organizată își poate crea propriile instituții reziliante, care să-i îmbunătățească viața.

În concluzie, rolul societăților de meseriași din Bucovina interbelică a fost unul definitoriu pentru conturarea clasei de mijloc românești și pentru viața comunitară a provinciei în acei ani. Studiul de caz al Societății Meseriașilor din Cernăuți demonstrează cum, prin unitate și perseverență, un grup social relativ mic a realizat fapte mari: a educat sute de tineri, a creat instituții economice durabile, a însuflețit cultura locală și a apărut cu demnitate drepturile românilor.

Desigur, subiectul rămâne deschis pentru cercetări mai ample și pentru o valorificare mai profundă a izvoarelor disponibile. Ceea ce am reconstituit în aceste pagini nu este decât o parte dintr-o istorie mai amplă, fragmentară și încă parțial recuperată, care așteaptă să fie completată prin studii viitoare.